

Dva roky po zničení Kachovské přehrady: Arnika varuje před dlouhodobými riziky ekologické zátěže na Ukrajině

4.6.2025 - | Arnika

Po odtoku vody z přehrady zůstalo vyschlé dno o rozloze přibližně 2 000 km², kde se v průběhu desetiletí hromadily nebezpečné látky vzniklé dlouhodobým intenzivním zemědělstvím a průmyslovou činností. Arnika proto ve spolupráci s ukrajinskými kolegy odebrala v roce 2023 celkem čtrnáct vzorků z dna bývalé nádrže a přilehlých lokalit. Vzorky sedimentů i půdy z kráterů po ruských raketách byly testovány na široké spektrum kontaminantů - od pesticidů a těžkých kovů až po ropné uhlovodíky či perzistentní chemikálie.

Šokující množství toxických látek v sedimentech

Výsledky analýz, provedených v červenci 2023, jsou alarmující. Na městské pláži ve Záporoží bylo ve vzorcích nalezeno vysoké množství zakázaného pesticidu DDT. Současně se prokázala přítomnost HCH (hexachlorcyklohexanu), dalšího nebezpečného insekticidu. Koncentrace těchto látek naznačují blízkost silně kontaminovaného místa, například skládky starých pesticidů, nebo dlouhodobé usazování během éry intenzivního sovětského zemědělství.

Část sedimentů obsahovala polycyklické aromatické uhlovodíky, včetně silně karcinogenního benzo[a]pyrenu, v hladině až tisíckrát vyšších než limity pro dekontaminaci půdy stanovené v České republice. V sedimentech byly také detekovány zvýšené koncentrace minerálních olejů, typické pro historický těžký průmysl. V místě soutoku řeky Suchá Moskovka s Dněprem se objevily vysoké hodnoty těžkých kovů, zejména arsenu, manganu a chromu, a rovněž PCB (polychlorovaných bifenylů), které svědčí o průmyslových zátěžích z minulosti.

Vážné riziko pro zdraví obyvatel

Oleksij Angurec z ukrajinského projektu Čistý vzduch pro Ukrajinu označil zjištěné množství jedovatých látek „šokujícím“ a varoval, že kontaminované sedimenty by mohly být pro místní obyvatele velmi nebezpečné. Pokud by se tyto toxiny dostaly do potravního řetězce, například prostřednictvím pěstování zeleniny na kontaminované půdě, hrozilo by závažné ohrožení zdraví.

Vícero nalezených látek - jako je DDT, další zakázané pesticidy nebo PCB - patří mezi takzvané perzistentní organické polutanty, které se v přírodě rozkládají jen velmi pomalu, a proto se hromadí v sedimentech a organismu živočichů. Přestože byly tyto látky z velké části dávno zakázány, v prostředí zůstávají desítky let. Zveřejněné analýzy ukázaly, že koncentrace DDT v některých sedimentech výrazně překročily bezpečnostní limity spolu s dalšími toxickými látkami, což potvrzuje úroveň znečištění blížící se úrovni vyžadující sanaci.

Ozbrojený konflikt odhaluje skryté ekologické zátěže

„Válka znásobuje dříve vzniklá ekologická rizika,“ upozorňuje Marcela Černochová, koordinátorka Arniky pro Ukrajinu. Jak dodává, sanace ekologických škod musí být nedílnou součástí plánů poválečné obnovy Ukrajiny. Zatímco ruská agrese zpustošila infrastrukturu, odhalila také skryté toxické zátěže. Při přípravě rekonstrukce je proto nezbytné myslet i na monitoring a odstranění

znečištění půdy a vody – bez toho totiž nelze ochránit zdraví lidí a obnovit postižené regiony.

"Dokonce i v dnešní divoké době však probíhají diskuse o budoucnosti Kachovky. Řeší se, zda postavit novou nádrž v plném rozsahu, obnovit přirozené ekosystémy nebo přijít s nějakou střední variantou. Mluví se například o plantážích dřevin pro účely bioenergetiky, dno Kachovky je ostatně už teď pokryté hustým vrbovým porostem. Toxická zátěž dna nádrže ale hrozí různými riziky. Už došlo k přesunu toxických látek uložených v hlubších vrstvách sedimentu do vrstev vyšších a do vegetace, takže je nasnadě nebezpečí dalšího šíření," dodává Černochová, účastníci se aktuálně konference, která přímo v ukrajinském Chersonu diskutuje možnou budoucnost přehrady.

Arnika proto apeluje na české orgány i širokou veřejnost, aby při podpoře Ukrajiny nezapomínaly na ekologickou dimenzi konfliktu. Kromě obnovy domů a infrastruktury je nutné zajistit i dlouhodobý monitoring a sanaci dosud neodhalených environmentálních škod. Pouze důsledná péče o životní prostředí pomůže ochránit zdraví místních obyvatel a skutečně obnovit postiženou přírodu.

Dlouhodobá činnost Arniky na Ukrajině

Arnika působí na Ukrajině již od roku 2017, kdy ve spolupráci s místními partnery spustila program „Čistý vzduch pro Ukrajinu“. Cílem tohoto programu je budování občanské sítě monitorovacích stanic, které měří kvalitu ovzduší v reálném čase. Síť EcoCity, tvořená více než 700 stanicemi, se stala klíčovým zdrojem informací o znečištění ovzduší, zejména v oblastech zasažených válkou. Poškození a zničení části těchto stanic v důsledku konfliktu vedlo Arniku k úsilí o jejich obnovu a rozšíření do dalších regionů, aby občané měli přístup k aktuálním údajům o kvalitě vzduchu. Po začátku ruské invaze v roce 2022 Arnika rozšířila své aktivity na Ukrajině o humanitární pomoc a environmentální monitoring válečných škod. Organizace poskytla materiální pomoc v hodnotě téměř jednoho milionu korun a zahájila výzkum ekologických dopadů války, včetně analýz sedimentů zničené Kachovské přehrady. Spolupráce s ukrajinskými partnery, jako jsou iniciativy Free Arduino a Green World, umožnila Arnice mapovat kontaminaci půdy a vody a upozorňovat na rizika pro zdraví obyvatel.

Analýza sedimentů vznikla v rámci dlouhodobé spolupráce Arniky s ukrajinskými partnery v projektu „Čistý vzduch pro Ukrajinu“. Sběr i laboratorní zpracování vzorků proběhly díky finanční podpoře Programu transformační spolupráce Ministerstva zahraničních věcí ČR a Švédského rozvojového fondu.

Celou studii sedimentu bývalé Kachovské přehrady najdete v angličtině zde:

<https://arnika.org/en/publications/first-research-of-the-contamination-of-the-sediments-from-kakhovka-reservoir>

(Pro více informací kontaktujte Marcelu Černochovou koordinátorku projektů Arniky v Ukrajině (Tato e-mailová adresa je chráněna před spamboty. Pro její zobrazení musíte mít povolen Javascript., +420 775 748 653 nebo tiskového mluvčího Arniky Luboše Pavloviče (Tato e-mailová adresa je chráněna před spamboty. Pro její zobrazení musíte mít povolen Javascript., +420 606 727 942)

<https://arnika.org/o-nas/tiskove-zpravy/dva-roky-po-zniceni-kachovske-prehrady-arnika-varuje-pred-dlouhodobymi-riziky-ekologicke-zateze-na-ukrajine>